

GELENEĞİN DİNDEKİ YERİ

fikhî bir yaklaşım

Mustafa HAYTA

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademişyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-153-7

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Akademişyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

GELENEĞİN DİNDEKİ YERİ
fikhî bir yaklaşım

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Yazar

Mustafa Hayta

DOI

10.37609/akya.1852

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

GENEL DAĞITIM

Akademişyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Genelde bütün dinî ilimlerin, özelde ise Fıkıh Usûlünün kaynağını ve temel yapı taşlarını hiç kuşkusuz Kur'an ve Sünnet oluşturmaktadır. Yer yer bu iki kaynağın yorumu ve uygulamaları, zaman, zemin ve şartlara göre farklı şekillere bürünmektedir. Bunu doğal karşılamak gerekir. Zira bu kaynağı anlamak ve öğretilerini yaşamak isteyenler, metne ve olaya 'kendi pencerelerinden' bakacaktır. Bu pencereyi, bireyin kendi sosyo-kültürel, fiziki çevresi ve yine bunlardan etkilenecek oluşan köklü geleneği inşa eder. Herkesin penceresi farklı enstrümanlardan meydana geldiği için farklı görüşlerin vücut bulması kadar doğal bir şey yoktur. Mezhepler de bu gerçekliğin en somut öğeleridir. Bazen de kaynakta yer alan ibareler, bu farklı telakkilere zemin hazırlar. İlkesel, küllî ve pek çok anlama gelen elastik karakterli kelimeler de (vucûh) bu ibarelerin başında gelmektedir.

Bu farklılıkları bir kenara itip şuuraltı müktesebattan arındırılmış, biri diğerinin aynı bir toplum inşa etmek imkânsız olduğuna göre bu farklılıkları belirli prensip ve usûller çerçevesinde -özü de bozmadan- ıktibas etmek gerektiği fikri zamanla temel kabul haline gelmiş ve neticede, ortaya bu amaca hizmet eden ve temel kaynakların yanında gerektiğinde başvurulacak tâlî kaynak vazifesi gören örf ilkesi doğmuştur.

Bu çalışma, İslam hukukunun tek tipçi değil terkipçi olduğunu betimleyen örf ilkesinin, ma'rûf kavramından hareketle temellendirilmesi imkânını amaçlamakta, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş'te çalışmanın konusuna, amacına ve yöntemine kısaca değindik. Birinci bölümde ise, ma'rûf ve örf kavramlarının etimolojik anlam çerçevesini ve Kur'an'daki kullanımlarını, ayrıca iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalıştık.

İkinci bölümde, örf (ma'rûf) ve âdet kelimelerini birkaç açıdan değerlendirmeye tabi tutarak, usûldeki mevkiine, kaynak değerine ve hukukun kaynağı olması bakımından örfün sınırına dikkat çektik.

Son bölümde, Kur'an'a dayandırdığımız ve ikinci bölümde usûl açısından ilkesel olarak ele aldığımız örf ve âdet olgusunun fikhî hü-

kümlere etkisini, farklı konulardan örnekler vermek suretiyle somutlaştırmaya çalıştık.

Bilimsel çalışmalar, araştırmacının gayreti yanında daha pek çok kimsenin emeği ve katkısıyla gün yüzüne çıkmaktadır. Bu bağlamda, çalışmam boyunca bana hep destek veren eşim Zeynep'e, bu çalışmayı incelemek suretiyle kıymetli tenkit ve tavsiyelerini bildirme nezaketinde bulunan ve takdirlerini de esirgemeyerek beni yüreklendiren değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Mustafa Hayta

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
MA'RÛF VE ÖRF KAVRAMLARININ	
ANLAMI VE KUR'AN'DAKİ KULLANIMLARI	5
1.1. Ma'rûf ve Örf Kavramlarının Etimolojik ve Semantik Çerçevesi	5
1.2. Ma'rûf Kavramının Kur'an'daki Anlam ve Kullanımları	14
1.2.1. Emir bi'l-Ma'rûf	17
1.2.2. Kavl-i ma'rûf	20
1.2.3. Aile Hukuku: Evlenme-Nafaka-Boşanma	22
1.2.4. Aile Hukuku: Vesâyet	49
1.2.5. Ceza Hukuku: Diyet	51
1.2.6. Miras Hukuku: Vasiyet	53
1.2.7. Ahlak	56
İKİNCİ BÖLÜM	
KLASİK USÛLDE BİR DELİL OLARAK ÖRF	
(MA'RÛF)	65
2.1. Yapısal Bakımdan Örfün Kısımları	68
2.1.1. Kavlî Örf	68
2.1.2. Fiilî Örf	70
2.2. Geçerlilik Bakımından Örfün Kısımları	71
2.2.1. Sahîh Örf	71
2.2.2. Fâsit Örf	72
2.3. Kapsam Bakımından Örfün Kısımları	75
2.3.1. Yerel (Hâs) Örf	75
2.3.2. Evrensel (Âm) Örf	76
2.3. Hukukun Kaynağı Olması Bakımından Örfün Sınırı	77
2.3.1. Açık Nasla Çatışmaması	77
2.3.2. Sürekli (İttirâd) ve Yaygın (Galebe) Olması	79
2.3.3. Hukukî Tasarruf Anında Mevcut Olması	81
2.3.4. Hukukî Tasarrufta Örfe Zıt Bir Fiil veya Söz Olmaması	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRF VE ÂDETİN FIKHÎ HÜKÜMLERE ETKİSİ.....	87
3.1. Mecelle Bağlamında Alış-Veriş	87
3.1.1. İcab ve Kabul.....	87
3.1.2. Şartlı Akitler	89
3.1.3. Ayıp Muhayyerliği	92
3.2. Mecelle Bağlamında Emânât	95
3.2.1. Âriyet.....	96
3.2.2. Mudârabe.....	99
3.3. Müt'a ve Müt'anın Takdirindeki Ölçüler	101
3.4. Mehir ve Mehrin Takdirindeki Ölçüler	106
3.5. Nafaka ve Nafaka Takdirindeki Ölçüler.....	112
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	124

KAYNAKÇA

- Abdulazîm, Saïd (2002), *ez-Zevâcu'l-'Urfiyyi*, İskenderiye: Dâru'l-îman.
- Abdulgâkî, Muhammed Fuad (1378), *el-Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'ani'l Kerîm*, Mısır: Dâru'l-hadîs.
- Abdulhamîd, M. Muhyiddîn (2003), *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi'Şerîati'l-İslâmiyye*, Beyrut: el-Mektebetü'l-'ilmiyye.
- Abdulhamîd, Ömer Mevlüt (2002), *el-Vasût fi 'Usûli'l-Fıkhı'l-İslâmî*, Tıرابلس. Abdurrezzâk, Ebû Bekir b. Himmâm Sanânî (1991), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîz*, Beyrut: Dâru'l-ma'rife.
- Acem, Refik (1998), *Mevsuâtu Mustalahâti Usûl'il-Fıkh 'İnde'l-Müslimîn*, Beyrut. Ahmed Ziya Efendi (1996), *Kavâid-i Külliye Şerhi*, çev: A. Osman Koçkuzu Konya.
- Akıntürk, Turgut (2006), *Hukuka Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları.
- Aksu, Zâhid (2005), *İslâm'ın Doğuşunda Toplumsal Realite Hukukî Âyetler ve İçtihadî Kaynaklar*, Ankara: İlahiyât Yayınları.
- Ali Haydar (1330), *Dürru'l-Hükkâm Şerh-u Mecelleti'l-Ahkâm*, İstanbul.
- Alî el-Kârî, Nureddîn Ebû'l-Hasen el-Herevî *Fethu Bâbi'l-İnâye*, Beyrut: Dâru'l-Erkâm.
- Âlûsî, Ebû's-Senâ Şihâbuddîn Mahmûd (Tarihsiz), *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'âni'l- Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Beyrut: İhyâu't-Turâsi'l-'Arabî.
- Âmidî, Ali b. Muhammed (2003), *el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm*, Suûd: Dâru's-Samiî. Âmir,
- Abdulaziz (1984), *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi'Şerîati'l-İslâmiyye Fıkhî ve Kadâ'en*, Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî.
- Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdullah b. Sehl (2000), *el-Furûku'l-Luğaviyye*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- Ateş, Ali Osman (1996), *İslâm'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Aydın, M. Akif (2003), "Mehir", *DİA*, Ankara.
- _____, (1985), *İslam Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: İz Yayınları.

- _____,(1996), *İslam ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul: İz Yayınları.
- _____,(2006), “İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Kanun Hukukuna Doğru Geçirdiği Evrim”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, İstanbul.
- Aynî, Ebû Muhammed b. Ahmed (1980), *el-Binâye fî şerhi'l-hidâye*, Beyrut: Dâru'l-fikr.
- Ayverdi, İlhan (2006), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Bardakoğlu, Ali (1992), “Bey””, *DİA*, İstanbul.
- _____,(1998), “Hidâne”, *DİA*, İstanbul.
- Beğavî, Ebû Muhammed Mesud el-Ferrâ (1985), *Meâlimu't-Tenzil*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn (1344), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Hindistan: Matbaatu Meclisi Dâirati'l-Maârif.
- Beyzâvî, Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer (1999), *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Bilge, Necip (1998), *Hukuk Başlangıcı*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bilgin, Vecdi (2003), *Fâkih ve Toplum Osmanlıda Sosyal Yapı ve Fıkıh*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bilmen, Ömer Nasûhî (1967), *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhıyye Kâmusu*, İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- _____,(Tarihsiz), *Kur'ân-ı Kerimin Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*, İstanbul: Sentez Neşriyat.
- Buhâri, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (1982), *el-Câmi'u's-Sahîh* İstanbul: Çağrı Yay.
- Bulaç, Ali (Tarihsiz), *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, İstanbul: Bakış Yayınları.
- Câbirî, Muhammed Âbid (2001), *Çağdaş İslâm Düşüncesinde Yeniden Yapılanma*, çev. Ali İhsan Pala, Mehmet Şirin Çıkar, Ankara: Kitâbiyât Yayınları.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî, (Tarihsiz), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Cevâd Ali, (1993), *el-Mufasssal fî Târîhi'l-'Arab Kable'l-İslâm*, Bağdat.
- Cin, Halil (1974), *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara: AÜHF. Yayınları.
- Cürcânî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed (1985), *et-Ta'rîfât*, Beyrut:

Mektebetu Lübnan.

- Çağıl, Orhan Münir (1963), *Hukuk Başlangıcı Dersleri*, İstanbul: İÜHF. Yayınları.
- Çağrı, Mustafa (1995), “Emir bi’l-Ma’rûf”, *DİA*, İstanbul
- Çantay, Hasan Basri (2005), *Kur’ân-ı Hakim ve Meâli Kerim*, İstanbul: Risâle yay.
- Çeker, Orhan (1985), *Aile Hukuku Kararnamesi*, İstanbul: Ebru Yayınları.
- Çiftçi, Adil (2000), *Fazlur Rahman ile İslâm’ı Yeniden Düşünmek*, Ankara: Kitâbiyât.
- Çoban, Ayşegül (2008), “Mecelle’nin Ta’dil Edilen Maddelerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dadaş, Mustafa Bülent (2005), “Mecelle’de Bulunan Hukuk-Dil İlişisine Yönelik Külli Kaidelerin Çözümlemeleri”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Dalgın, Nihat (2004), *Gündemdeki Dini Konular*, İstanbul: Etüt Yayınları
- Dehlevî, Şah Veliyyullâh (2006), *el-İnsâf fî Beyâni Esbâbi’l-İhtilâf*, çev. Musa Hüb, İstanbul: Akademi Yayınları.
- Demâğânî, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Muhammed (1992), *el-Vucûh ve’n-Nezâir*, Kahire: Dâru Kütübi’l-‘İlmiyye.
- Doğan, Mehmet (2007), “Sözlüklerde İrtica Arayışı”, *İslâmiyât Dergisi*, Ankara. Doğrul, Ömer Rıza (1947), *Tanrı Buyruğu*, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- Döndüren, Hamdi, Evrensel *Çağrı Kur’ân-ı Kerim Yüce Meal ve Tefsir*, İstanbul: (2005) Çelik Yay.
- _____,(2008), *Ticaret ve İktisat İlmihali*, İstanbul: Erkam Yayınları.
- Dönmez, İbrahim Kâfi (2002), “Müçtehid ve Hâkim Arasında bir Mukayese” (*Makâsıd ve İctihad İçinde*) Konya: Yediveren Yayınları.
- _____,(1981), “İslam Hukukunda Kaynak Kavramı ve VIII. Asır İslam Hukukçularının Kaynak Kavramı Üzerindeki Metodolojik Ayrılıkları”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____,(2006), “Mut’a”, İstanbul: *DİA*.

- _____(1988), “el-‘Urf fi’l-Fıkhı’l-İslâmî”, *Mecelletü mecmai’l-fıkhı’l-İslâmî*, Cidde.
- Duman, M. Zeki (2006), *Beyânu’l-Hak*, Ankara: Fecr Yayınları.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1972), *Şeyhulislam Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Ebü Dâvud, Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî (1981), *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebü Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Ali el-Endelûsî (1993), *el-Bahru’l-Muhît*, Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye.
- Ebü Sünnne, Ahmet Fehmi (1947), *el-‘Urf ve’l- Âde fi Re’yi’l-Fukahâ*, Kahire: Matbaatu’l-Ezher.
- Ebü Zehra, Muhammed (1957), *el-Ahvâlu’s-Şahsiyye*, Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî.
- _____(Tarihsiz), *Muhâdarât fi Akdi’z-Zevâc ve Âsâruh*, Kahire: Dâru’l-Fikri’l-‘Arabî.
- _____(Tarihsiz), *Usûlü’l Fıkh*, İstanbul: Tebliğ Yayınları.
- _____(Tarihsiz), *Zehratü’t-tefâsîr*, Mısır: Dâru fikri’l-‘arabî.
- Ebu’s-Suûd, Muhammed b. Muhammed (2001), *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm ilâ Mezâyâ’l- Kitâbi’l-Kerîm*, nşr. Muhammed Subhî, Beyrut: Dâru’l-Fikr.
- Ebü’l-Bekâ, Eyyûb b. Mûsa (1998), *el-Külliyât*, Beyrut: Müessesetü’r-Risâle. Elmalılı, M. Hamdi Yazır (1979), *Hak Dini Kur’ân Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat. el-Mevsûâtü’l-Fıkhıyye (1995), “Kisve”, Kuveyt: Vüzâratü’l-Evkâf.
- _____(1983), “Nafâka” Kuveyt: Vüzâratü’l-Evkâf.
- Erdoğan, M e h m e t (1998), *F ı k ı h v e H u k u k T e r i m l e r i S ö z l ü ğ ü*, İ s t a n b u l : Rağbet yay.
- _____(2004), “Kur’ân Vahyinin Nuzûl Dönemi Olgusallığıyla İlişkisinin Fıkhî Yorumu” Ankara: *İslâmiyât Dergisi*.
- Esed, Muhammed (1999), *Kur’an Mesajı*, çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret Yay.
- Farûkî, Muhammed Y. (1994), “Hulefâ-i Râşidîn ve İlk Fukahânın Kararlarında Örfün Etkisi”, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, çev.: F. Mehveş Kayani, İstanbul.
- Ferrâ, Y a h y a b . Zeyd (Tarihsiz), *M e â n i ’ l - K u r ’ â n*, Beyrut: Mektebetü Mişkâti’l- İslâmiyye.
- Fîrûzâbâdî, Ebü Tâhir Muhammed b. Ya’kûb (1979), *Tenvîru’l-Mikbâs min Tefsîri İbni Abbâs* (Mecmeu’t-Tefsîr içinde)

- İstanbul: Çağrı Yayınları.
- _____, (Tarihsiz), *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut: Dâru'l-maârif.
- _____, (Tarihsiz), *Besâiru Zevi't-Temyîz*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye.
- Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (Tarihsiz), *el-Mustasfâ min İlmi'l Usûl*, nşr. Hamza b. Züheyr Hâfız, Medine
- Gönenç, Halil (Tarihsiz), *el-Müntehabâtu'l Fikhiyyetü'l-Muâsara*, İstanbul: el-Mektebetü'l-Hanefiyye.
- Görmez, Mehmet (2000), *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, Ankara: TDV. Yayınları.
- Gözübenli, Beşir (1991), “Âriyet”, İstanbul: DİA.
- Hafif, Ali (1996), *Esbâbu İhtilâfi'l-Fukahâ*, Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî.
- Halebî, İbrahim b. Muhammed (1989), *Mülteka'l-Ebhur*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Hallâf, Abdulvehhâb (1990), *Ahkâmu'l-Ahvâli'ş-Şahsiyye fî Şeriatil-İslâmiyye*, Kuveyt: Dâru'l-Kalem,
- _____, (1972), *Masâdiru't-Teşri'l-İslâmî fî mâ lâ Nassa fih*, Kuveyt.
- Hamevî, Ahmed b. Muhammed el-Hanefî (1985), *Gamzu Uyûni'l-Besâir Şerhu Kitâbi'l-Eşbâh ve'n-Nezâir*, Beyrut: Dâru Kütübü'l-İlmiyye.
- Hatiboğlu, Mehmed Said (2004), “Kur'ân-ı Kerim'de Mahalli Hükümler Meselesi”, Ankara: *İslâmiyât Dergisi*.
- Hayyât, Abdülaziz (1977), *Nazariyyetü'l-'Urf*, Umman: Mektebetü'l-Aksâ.
- Hevvârî, Hüd b. Muhakkem, *Tefsîru Kitâbi'llâhi'l-Azîz*, <http://www.altafsir.com>.
- Heyet (2007), *Kur'an Yolu, Türkçe Meâl ve Tefsir*, Ankara: DİB. Yayınları. Heyet (1998), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK. Yayınları.
- Hirakî, Ebû'l-Kâsım Ömer b. Hüseyin (1993), *Muhtasaru'l-Hirakî*, Mısır: Dâru's-Sahabe.
- İşıktaç, Yasemin (1992), *Hukukun Kaynağı Olarak Örf ve Âdet Hukuku*, İstanbul: Kazancı Yayınları.
- İbn Abdilberr, Ebû Umer Yusuf el-Kurtubî (1992), *el-Kâfi fî Fıkhı Ehli'l-Medîne*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.

- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz (Tarihsiz), *Neşru'l-'Arf fî Binâi Ba'di'l-Ahkâm 'ale'l 'Urf*, (*Mecmûatu Resâili İbn Âbidîn* içinde): Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî.
- _____,(1996), *Reddu'l-Muhtâr 'ale'd-Dürrü'l-Muhtâr*, Beyrut:Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh (Tarihsiz), *Ahkâmu'l-Kur'an*, nşr. Muhammed Abdulkadir Ata, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.
- İbn Arefe, Muhammed el-Vergamî, *Tefsîru İbn Arafe*, <http://www.shamela.ws>
- İbn Âşûr, Muhammed b.Tâhir (1984), *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus.
- _____,(1999), *İslâm Hukuk Felsefesi*, çev.:Vecdi Akyüz-Mehmet Erdoğan), İstanbul: Rağbet Yay.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdulhak b. Gâlib el-Endelûsi (2001), *el-Muharreru'l- Vecîz*, nşr.: Abdüsselâm Muhammed, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.
- İbn Cüzey, Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed el-Kelbî (1995), *et-Teshîl li 'Ulûmi't- Tenzîl*, nşr. Muhammed Salim Haşim, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtım, Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs (1997), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, nşr. Es'ad Muhammed Tayyib, Riyad.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (2001), *Fethu'l-Bârî*, nşr. Abdulkadir Şeybe Ahmed, Riyad: Mektebetü'l-Gurebâ.
- İbn H a z m, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed (1347), *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, nşr. Muhammed Şâkir, Mısır: Matbaatu'n-Nahda.
- İbn Hişâm, (1936), *es-Sîretu'n-nebeviyye*, Beyrut.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemseddîn (Tarihsiz), *İ'lâmu'l-muvakkîin an rabbi'l-âlemîn*, nşr.: M. M. Abdulhamîd, Mısır: Dâru ibni'l-Cevzî.
- _____,(Tarihsiz), *Fetâvâ Rasûlillah*, Beyrut: Dâru'l-erkam.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâil (2000), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, nşr.: Muhammed Fadl Acmâvî-Ahmed Abdalbâkî, Kahire: Mektebetü Evlâdi's-Şeyh li't-Türâs.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullah (1997), *el-Muğni*, Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (1981), *es-Sünen*, nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbaki, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fadl Cemâlüddîn (1997), *Lisânü'l-'Arab*, Beyrut:

- Dâru İhyâi't- Turâsi'l-'Arabî.
- İbn Nüceym, Zeynuddîn b. İbrâhîm (1983), *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, Kahire: Dâru'l-Fikr.
- İbn Rüşd, Ebü'l Velîd Muhammed b. Ahmed (1982), *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- ibn Sahnûn, Ebü Abdillâh Muhammed b. Abdisselâm (1323), *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Mısır: Matbaatu's-Saâde.
- İbn Teymiyye, Takiyyuddîn (Tarihsiz), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, nşr.: Abdurrahman Amîra, Beyrut: Dâru Kütübî'l-'İlmiyye.
- _____,(1987), *Fetâvâ'n-Nisâ*, nşr.: es-Seyyid Cemil-Ahmed Sayih, Kahire: Dâru'r-Reyyân.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec b. Ali (1987), *Zâdu'l-mesîr fî 'İlmi't-Tefsîr*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî.
- _____,(1984), *Nüzhetü'l-A'yüni'n-Nevâzir*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- İbnü'l-Esîr, Mecduddîn Ebü's-Saâdât (Tarihsiz), *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadis ve'l-Eser*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî.
- İbnü'l Hümâm, Kemalüddîn (2003), *Fethü'l-Kadîr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- İpşirli, Mehmet (1994), "Ehl-i Örf" İstanbul: DİA.
- İslamoğlu, Mustafa (2008), *Hayat Kitabı Kur'an*, İstanbul: Düşün Yayınları
- İşcan, M. Zeki (1991), "Emr bi'l-Maruf ve Nehy ani'l-Münker", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, Erzurum.
- İzutsu, Toshihiko (1993), *Kur'an'da Dînî ve Ahlâkî Kavramlar*, çev.: Selahattin Ayaz, İstanbul: Pınar Yay.
- Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. İdrîs (2001), *Kitâbu'l-Furûk*, nşr.: Ahmed Serrâc-Ali Cuma Muhammed,) Kahire: Dâru's-Selâm.
- Karaman, Hayreddin (1985), *İslâm Hukukunda İctihat*, Ankara: DİB. Yayınları
- _____,(2004), *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul: İz Yayınları.
- _____,(1988), "Adet", İstanbul: DİA.
- _____,(1993), "Caferiyye", İstanbul: DİA.
- Kâsânî, Alâuddîn Ebü Bekr (1974), *Bedâi'ü's-Sanâ'î*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'Arabîyye.
- Kâsımî, Muhammed Cemâluddîn (1957), *Mehâsinu't-Te'vil*, nşr.

- Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *Dâru İhyâi Kütübî'l-'Arabî*.
Kaşıkçı, Cengiz (2005), “Mudârabe”, *DİA*, İstanbul.
- Kaya, Ali (2005), “İslâm Hukukunda Örfün Kaynaklık Değerinin Sınırları Konusuna Hukuk Felsefesi Açısından Bir Yaklaşım”, *İHAD*, Konya.
- Keskioğlu, Osman (1999), *Fıkıh Tarihi ve İslâm Hukuku*, Ankara: Diyanet Yayınları
- Koca, Ferhat (2003), “İslâm Hukukunda Ahkâmın Değişimi Üzerine Bazı Düşünceler”, *İHAD*, Konya.
- _____, (1996), *İslâm Hukuk Metodolojisinde Tahsis (Daraltıcı Yorum)*, İstanbul: İsam Yay.
- Koç, Cengiz (2007), “Günümüz Türk Hukukuyla Mukayeseli Olarak İslam Hukukunda Âriyet Akdi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kudûrî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Muhammed (1997), *Muhtasar*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l- 'İlmiyye.
- Kurtubî, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed (1996), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Kahire: Dâru'l-Hadîs.
- Mahallî, Celâluddîn Muhammed b. Ahmed, es-Suyûtî-Celâluddîn Abdurraman b. Ebî Bekr (Tarihsiz), *Tefsîru'l-Celâleyn*, İstanbul: Sarmaşık Kitabevi.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed (1994), *el-Hâvi'l-Kebîr*, nşr. Ali Muhammed Muavved-Adil Ahmed Abdulmevcûd, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- Mecmeu'l-Fıkhî'l-İslâmî (info@fiqhacademy.org.sa) (1988), “Urf” V. Dönem, Karar Sayısı: IX, Cidde.
- Merâğî, Ahmed Mustafa (1946), *Tefsîru'l-Merâğî*, Mısır.
- Merğînânî, Burhâneddîn Ali b. Ebûbekir (Tarihsiz), *el-Hidâye*, Beyrut: Dâru İhyâi't- Turâsi'l-'Arabî.
- Mesûd, Muhammed Hâlid (1997), *İslâm Hukuk Teorisi*, çev.: Muharrem Kılıç, İstanbul: İz Yayınları.
- Mevdûdî, Ebü'l A'lâ (1997), *Tefhimu'l-Kur'ân*, çev. Ahmed Asrar, İstanbul: Bengisu Yayınları.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd (1996), *el-İhtiyâr li-Ta'lîli'l-Muhtâr*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîru'l-Kebîr*,
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (1982), *el-Câmi'u's-Sahîh*, nşr. M. Fuâd Abdülbâkî, İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb (1981), *es-Sünen*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbaki, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Nesefî, Abdullah b. Ahmed (1996), *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, nşr.: Mervan Muhammed, Beyrut: Dâru'n-Nefâis.
- _____, (2005), *Kenzu'd-Dekâik*, Beyrut: el-Mektebetü'l-'Asriyye.
- Nevevî, Muhyiddîn Ebî Zekeriyâ (2005), *Minhâcu't-Tâlibîn ve 'Umdetü'l-Müftîn*, Beyrut: Dâru'l-Minhâc.
- _____, (Tarihsiz), *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, Cidde: Mektebetü'l-İrşâd.
- _____, (2001), *Ravdatu't-Tâlibîn*, nşr.: Âdil Ahmed-Ali Muhammed, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- _____, (1969), *Şerhu Sahîhi Müslim*, Kahire: el-Matbaatu'l-Mısıriyye, Özafşar, Mehmet Emin (2000), *Hadîsi Yeniden Düşünmek*, Ankara: Ankara Okulu.
- Öztürk, Mustafa (2009), *Kur'an-ı Kerim Meali, Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, Ankara: Otto Yayınları.
- Öztürk, Y. Nuri (2003), *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Râgıb, el-İsfehânî Ebû'l-Kâsım (2001), *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân*, nşr.: Muhammed Halil Aytenî, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Râfî, Salim b. Abdu'lganî (2002), *Ahkâmu Ahvâli's-Şahsiyye li'l-Müslimîn fî'l-Mağrib*, Beyrut: Dâru İbn Hazm.
- Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer (1990), *Mefâtihu'l-Gayb*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- Reşid Rıza (1947), *Tefsîru'l-Menâr*, Kahire: Dâru'l-Menâr.
- Sâbûnî, Muhammed Ali (Tarihsiz), *Revâiu'l-Beyân fî Tefsîri Âyâti'l-Ahkâm mine'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl.
- Sakallı, Talat (2007), "Kur'an-ı Kerim Mealleri Üzerine Bazı Mülâhazalar (Ma'rûf Kavramı Örneği)" *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Ankara: DİB. Yayınları.
- Sanânî, Muhammed b. İsmâîl (2004), *Sübülü's-Selâm Şerhu Bulûği'l-Merâm*, Beyrut: Dâru Kütübî'l-'İlmiyye.
- Semerkandî, Alâeddin Ali b. Yahya es-Semerkandî (1984), *Tuhfetu'l-Fukahâ*, Beyrut: Dâru'l-Mektebeti'l-'İlmiyye.
- _____, (Tarihsiz), *Bahru'l-'Ulûm*, <http://www.shamela.ws>.
- Semîn el-Halebî, Ahmed b. Yûsuf (1996), *'Umdetü'l-Huffâz fî Tefsîri*

- Eşrefi'l-Elfâz*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
 _____, (Tarihsiz), *ed-Durru'l-Masûn fî 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, Dimaşk: Dâru'l-Kalem.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed Şemsuddîn (Tarihsiz), *el-Mebsût*, Beyrut: Dâru'l- Ma'rife.
- Sultan, Salahaddin (1999), *Nafakatu'l-Mer'e ve Kadıyyetü'l-Müsâvât*, Kahire: Dâru Nahdati'l-Mısır.
- Suyûfî, Celâluddîn Abdurrahmân (1983), *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye.
- _____, (1993), *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Şaban, Zekiyyüddîn (Tarihsiz), *Usûlü'l-Fıkhî'l-İslâmî*.
- Şâşî, Ebû Ali (1982), *el-Usûl*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'Arabî.
- Şelebi, Muhammed Mustafa (1985), *el-Medhal fî't-Ta'rîfî bi'l-Fıkhî'l-İslâmî*, Beyrut.
- Şener, Mehmet (1987), *İslâm Hukuku'nda Örf*, İzmir.
- Şentürk, Recep (1996), *İslâm Dünyasında Modernleşme ve Toplum Bilim*, İstanbul: İz Yayınları.
- Şerbeci, Ali (2006), *el-Furûu'n-Nediyye Şerhu Kavâidi'l-Fıkhıyye*, Kuveyt: Dâru'l- Mustafa.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali (1997), *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut: Dâru'l-Vefâ.
- _____, (2000), *İrşâdu'l-Fuhûl ilâ Tahkîki İlmi'l-Usûl*, nşr.: Ebû Hafs Sami b.
- Eserî, Riyad: Dâru'l-Fadîle.
- _____, (Tarihsiz), *es-Seylu'l-Cerrâr*, nşr.: Mahmud İbrâhîm Zeyd, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- _____, (Tarihsiz), *Neylü'l-Evtâr*, Mısır.
- Şeybânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. el-Hasan b. Ferkad (1983), *el-Hucce alâ Ehli Medîne: Âlemu'l-Kütüb*.
- Şirbînî, Şemsuddîn Muhammed b. el-Hatîb (1997), *Muğni'l-Muhtâc*, Beyrut: Dâru'l-Marife.
- Tabâtâbâî, Mahmud Hüseyin (1991), *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'an*, Beyrut: Müessesetü'l-Alemî.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr (2001), *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli-Âyi'l-Ku'ân*, nşr. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî, Kahire: Dâru Hicr.
- Tahhân, Mahmud (1996), *Teyşîru Mustalahi'l-Hadîs*, Riyad:

- Mektebetü'l-Maârif. Tanyol, Cahit (1955), "Örf ve Âdet ve İslâm Hukuku", *Türk Yurdu*, (basım yeri yok) Tehânevî, Muhammed Ali (1996), *Keşşâfu Istulâhâtî'l-Funûn ve'l-'Ulûm*, Beyrut: Mektebe.
- Tirmîzî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (1992), *Sünenü't-Tirmîzî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tûsî, Ebû Cafer Muhammede b. el-Hasen (tarihsiz), *et-Tıbyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, [http:// www.altafisir.com](http://www.altafisir.com).
- Türcan, Talip (2003), *İslâm Hukuk Biliminde Hukuk Normu Kavramsal Analiz ve Geçerlilik Sorunu*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Türkdoğan, Orhan (2003), *Etnik Sosyoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uğur, Mücteba (1992), *Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDV. Yayınları.
- Yaman, Ahmet (2002), *İslâm Aile Hukuku*, Konya: Yediveren Yay.
- Yavuz, Yunus Vehbi, (2003), "Osmanlı Sultanı Muhammed Reşad Döneminde Kocası Kaybolan Kadının Evlenmesine İmkan Veren Fikhî Hüküm Değişikliğiyle İlgili Bir Vesika", *İHAD*, Konya.
- Yavuz, A. Fikri (Tarihsiz), *Kur'ân-ı Kerim ve Meâli Âlisi*, İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- Yıldırım, Celal (1985), *İlmin Işığında Asrın Kur'ân Tefsiri*, İzmir: Anadolu Yayınları.
- Yıldırım, Suat (1998), *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, İstanbul: Feza Yayınları.
- Zebîdî, Muhammed Murtaza el-Hüseynî (1987), *Tâcü'l-Arûs, nşr. Mustafa Hicâzî*, Kuveyt: Matbaatu Hükümeti'l-Kuveyt.
- Zeccâc, Ebû İshak İbrâhîm b. Muhammed b. Seriyî (1994), *Me'âni'l-Kur'ân ve İ'râbuh*, Beyrut: Dâru'l-Hadîs.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer (1995), *el-Keşşâf 'an Hakâiki't-Tenzil*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.
- Zerkâ, Mustafa A h m e t (1996), *Meşrûu Kanûni A h v â l i ' ş - Şahsiyye el-Muvahhad*, Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- _____,(2004), *el-Medhalü'l-Fikhiyyu'l-Âmm*, Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed b. Abdillâh (Tarihsiz), *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, nşr.: Muhammed. Ebû'l-Fadl İbrâhîm, Kahire: Dâru't-Turâs.
- _____,(1996), *el-Bahru'l-muhît fî usûli'l-fikh*, Kuveyt: Vüzâratu'l-

Evkâf.

- _____,(1993), *Şerhu'l-Hırakî*, Riyad: Mektebetü'l-Übeykân,
Zeydân, Abdulkerîm (2004), *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh*, Beyrut:
Müessesetü'r-Risâle.
- _____,(1993), *el-Mufasssal fî Ahkâmi'l-Mer'e fî Şerîati'l-İslâmiyye*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- _____,(2006), *el-Medhal li Dirâseti'ş-Şerîati'l-İslâmiyye*, Dımaşk:
Müessesetü'r- Risâle.
- Zuhaylî, Vehbe b. Mustafa (1985), *el-Fıkhul-İslâmî ve Edilletüh*,
Dımaşk: Dâru'l-Fıkr.
- _____,(1997), *Nazariyyâtu'd-Darûriyyeti'ş-Şer'iyye*, Beyrut:
Müessesetü'r- Risâle.
- _____,(1422), *et-Tefsîru'l-Vesît*, Şam: Dâru'l-Fıkr.